

УДК 338.432:631

Гаркавий В.В.

кандидат економічних наук, доцент

Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

## ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦЬКИХ ГАЛУЗЕЙ В УКРАЇНІ

### PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF CROP PRODUCTION SECTORS IN UKRAINE

#### АНОТАЦІЯ

У статті на основі аналізу статистичних даних визначено динаміку виробництва продукції рослинництва в Україні за період із 2012 по 2016 р. На основі аналізу графічного матеріалу визначено тренди рівня врожайності основних товарних культур у всіх категоріях господарств України. Визначено можливості нарощування виробництва продукції рослинництва.

**Ключові слова:** сільське господарство, динаміка виробництва продукції, можливості нарощування виробництва.

#### АННОТАЦИЯ

В статье на основе анализа статистических данных определена динамика производства продукции растениеводства в Украине за период с 2012 по 2016 г. На основе анализа графического материала определены тренды уровня урожайности основных товарных культур во всех категориях хозяйств Украины. Определены возможности наращивания производства продукции растениеводства.

**Ключевые слова:** сельское хозяйство, динамика производства продукции, возможности наращивания производства.

#### ANNOTATION

The paper has defined the dynamics of crop production in Ukraine for the period from 2012 to 2016 based on analysis of statistical data. Trends of the yield of the major cash crops in all categories of commercial farm units of Ukraine have been defined based on analysis of graphic material. Possibilities for the crop production increase have been identified.

**Keywords:** agriculture, dynamics of production, possibilities for production increase.

**Постановка проблеми.** Народногосподарське значення землеробства надзвичайно велике. Воно забезпечує населення продуктами харчування, тваринництво – кормами і багато галузей промисловості (харчову, комбікормову, текстильну, фармацевтичну, парфумерну та ін.) – сировиною. Успішний розвиток сільського господарства багато в чому залежить від правильного поєднання землеробства з тваринництвом. Без землеробства неможливе створення міцної кормової бази. Тваринництво найбільш продуктивно використовує землеробську продукцію, а також її відходи (солому, полу, бадилля та ін.) і, своєю чергою, постачає землеробство цінним органічним добривом, з яким у ґрунт повертається значна частина зольних елементів і азоту, взятих рослинами з ґрунту. Правильне поєднання землеробства з тваринництвом забезпечує регульований біологічний круговорот зольних елементів їжі рослин і азоту.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Сільське господарство є основою економіки нашої країни, забезпечує її продовольчу безпеку. Головне значення для підйому всіх галу-

зей сільського господарства має нарощування виробництва зерна, оскільки воно становить основу як рослинництва, так і тваринництва, і, отже, сільськогосподарського виробництва у цілому. Підвищення врожайності зернових є основним шляхом підвищення ефективності виробництва зерна. На врожайність, головним чином, впливають упровадження високоврожайних районованих сортів, використання високоякісного насіннєвого матеріалу, внесення добрив.

О.В. Лебеднко [1] вказує, що споживання матеріальних благ є умовою існування і розвитку суспільства. Автор зазначає, що безперервність споживання продукції сільського господарства зумовлює безперервність сільськогосподарського виробництва. Таким чином, на думку автора, постійно повторюючись, процеси виробництва та споживання формують процес економічного відтворення. Також автор зазначає [2], що можна простежити тенденцію до зменшення кількості працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві України.

О.В. Рибак [3] акцентує увагу на тому, що сучасні реалії сільськогосподарських буднів полягають у тому, що отримати максимальний прибуток може лише раціональний господар, який за мінімальних затрат досягає підвищення врожайності.

На думку О.Г. Михайленко [4], світовий досвід свідчить про те, що перехід від традиційного типу ведення сільськогосподарського виробництва до сучасних технологій потребує ретельного наукового супроводу та аналізу його різних видів із погляду багатьох параметрів, у тому числі екологічності та економічної доцільності. Автор зазначає, що висока врожайність та прибутковість є важливими пріоритетами сільського господарства як галузі.

**Мета статті** полягає у визначенні динаміки розвитку рослинницьких галузей сільського господарства України на основі аналізу статистичної інформації.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** У 2016 р. рівень рентабельності виробництва підприємствами продукції сільського господарства у цілому становив 37,3% (у 2015 р. – 45,6%), у тому числі виробництва продукції рослинництва – 44,3% (у 2015 р. – 50,6%), продукції тваринництва – 7,7% (у 2015 р. – 22,1%). Рівень собівартості і рентабельності виробни-

цтва продукції основних культур наведено в табл. 1.

У табл. 2 проаналізовано динаміку валових зборів основної продукції по ключових товарних культурах у всіх категоріях господарств України [6; 7].

У 2016 р. в Україні отримали максимальний валовий збір зерна зернових і зернобобових культур за останні п'ять років. Він перевищив показник 2015 р. більше ніж на 10%, а обсяг валового збору цієї групи сільськогосподарської продукції у 2012 р. перевищений на 43,2%. При цьому слід ураховувати той факт, що дані за 2016 р. не є повними у зв'язку з відсутністю даних з тимчасово окупованої території АРК та зони проведення АТО. Також у 2016 р. в Україні зібрали максимальний урожай насіння соняшнику.

Обсяги виробництва цукрових буряків в Україні (у 2016 р.) зросли порівняно з попереднім періодом більше ніж на 1/3, але порівняно з рівнем цього показника у 2012 р. становили лише 3/4 отриманого в тому році валового збору. Обсяги виробництва в Україні картоплі й овочів можна вважати стабільними, оскільки дана продукція переважно зорієнтована на споживання на внутрішньому ринку.

У табл. 3 визначено тренди рівня врожайності основних сільськогосподарських культур в Україні.

Прямолінійний тренд свідчить про поступове зростання рівня врожайності зернових і зернобобових культур в Україні, в середньому на 1,89 ц з 1 га площі збирання щороку. На основі аналізу даних табл. 3 можна зробити висновок, про поступове, але стабільне зростання врожайності в Україні основних сільськогосподарських культур. Зростання врожайності і, як результат, валових зборів свідчить про впровадження більш сучасних технологій у сільському господарстві.

На основі даних табл. 2 і 3 у табл. 4 проаналізовано динаміку зміни розмірів площі збирання основних товарних культур у всіх категоріях господарств України.

Порівнювати дані 2016 р. і 2012 р. в абсолютних величинах, на нашу думку, недоречно, тому під час аналізу даних табл. 4 проводилося порівняння питомої ваги розмірів площі збирання основних товарних культур у всіх категоріях господарств України. Серед найпомітніших змін за досліджуваний період слід відзначити зростання питомих посівів соняшника на +4,3 в.п. та скорочення площ збирання всіх інших товарних культур, передусім зернових та зернобобових культур (-2,6 в. п.). Але слід ще раз акцентувати увагу на тому, що саме в 2016 р. в Україні зібрали рекордний урожай зерна – 66 088 тис. т.

Таблиця 1  
Собівартість і рентабельність виробництва підприємствами продукції сільського господарства [5]

Продукція	Собівартість виробництва 1 ц, грн.		Рівень рентабельності (збитковості) виробництва, %	
	2016	у % до 2015	2016	2015
Зернові та зернобобові	214,5	119,8	37,7	43,1
Цукрові буряки	65,3	112,6	24,2	28,2
Насіння соняшнику	451,2	124,6	61,9	80,5
Картопля	217,1	111,7	-3,2	24,2
Овочі відкритого ґрунту	156,6	105,4	19,4	47,5

Таблиця 2  
Валовий збір продукції рослинництва в усіх категоріях господарств, тис. т [6–7]

Продукція	2012	2013	2014*	2015*	2016*	2016 у % до:	
						2012	2015
Зернові та зернобобові**	46216	63051	57235	59960	66088	143,0	110,2
Цукрові буряки	18439	10789	11652	10275	14011	76,0	136,4
Насіння соняшнику**	8387	11051	9995	11165	13627	162,5	122,1
Картопля	23250	22259	23675	20837	21750	93,5	104,4
Овочі	10017	9873	8899	9211	9415	94,0	102,1

\* Без урахування тимчасово окупованої території АРК та зони проведення АТО.

\*\* У вазі після доробки.

Таблиця 3  
Урожайність основних сільськогосподарських культур в Україні, ц з 1 га площі збирання [7]

Культура	2012	2013	2014	2015	2016	Рівняння лінії тренду
Зернові та зернобобові	31,2	39,9	43,7	41,1	46,1	$y = 3,1x + 31,1$
Цукрові буряки	411,0	399,0	477,0	436,0	482,0	$y = 17,9x + 387,3$
Соняшник	16,5	21,7	19,4	21,6	22,4	$y = 1,17x + 16,81$
Картопля	161,0	160,0	176,0	161,0	166,0	$y = 1,1x + 161,5$
Овочі	199,0	200,0	208,0	206,0	211,0	$y = 2,12x + 193,2$

Таблиця 4

## Площа збирання в усіх категоріях господарств, тис. га

Культура	2012		2016*		2016+/- по питомій вазі до 2012
	тис. га	питома вага, %	тис. га	питома вага, %	
Зернові та зернобобові	14813	66,4	14336	63,8	-2,6
Цукрові буряки	449	2,0	291	1,3	-0,7
Соняшник	5083,0	22,8	6083	27,1	+4,3
Картопля	1444,1	6,5	1310	5,8	-0,7
Овочі	503,4	2,3	446	2,0	-0,3
Разом	22292	100,0	22466	100,0	0,0

\* Без урахування тимчасово окупованої території АРК та зони проведення АТО.

Україна має можливості для нарощування виробництва продукції рослинництва. Проблема вимагає комплексного вирішення: своєчасного внесення мінеральних і органічних добрив; оптимізації системи машин; ефективного захисту рослин; використання сучасних сортів і гібридів; оптимізації структури посівів.

**Висновки.** У 2016 р. в Україні отримали максимальний валовий збір зерна зернових і зернобобових культур за останні п'ять років. Він перевищив показник 2015 р. більше ніж на 10%, а обсяг валового збору цієї групи сільськогосподарської продукції у 2012 р. перевищений на 43,2%. При цьому слід урахувати той факт, що дані за 2016 р. не є повними у зв'язку з відсутністю даних із тимчасово окупованої території АРК та зони проведення АТО. Також у 2016 р. в Україні зібрали максимальний урожай насіння соняшнику.

Обсяги виробництва цукрових буряків в Україні (у 2016 р.) зросли у порівняно з попереднім періодом більше ніж на 1/3, але порівняно з показником у 2012 р. становили лише 3/4 отриманого в тому році валового збору. Обсяги виробництва в Україні картоплі й овочів можна вважати стабільними, оскільки дана продукція переважно зорієнтована на споживання на внутрішньому ринку.

Прямолінійний тренд свідчить про поступове зростання рівня врожайності зернових і зернобобових культур в Україні, в середньому на 1,89 ц з 1 га площі збирання щороку. Зростання врожайності і, як результат, валових збо-

рів свідчить про впровадження більш сучасних технологій у сільському господарстві.

Серед найпомітніших змін за досліджуваного періоду слід відзначити зростання посівів соняшника на +4,3 в. п. та скорочення площ збирання всіх інших товарних культур, передусім зернових та зернобобових культур (-2,6 в. п.).

## БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лебеденко О.В. Розвиток відтворювального процесу в аграрних підприємствах / О.В. Лебеденко // Агросвіт. – 2016. – № 24. – С. 39–43.
2. Лебеденко О.В. Відтворення трудових ресурсів в аграрних підприємствах / О.В. Лебеденко // Економіка та держава. – 2016. – № 12. – С. 51–54.
3. Рибак О.В. Високі врожаї малими затратами / О.В. Рибак // Агроном. – 2017. – № 2. – С. 70–71.
4. Михайленко О.Г. Аналіз світового ринку сільськогосподарської продукції різних видів виробництва в контексті концепції сталого розвитку / О.Г. Михайленко // Агросвіт. – 2016. – № 4. – С. 43–52.
5. Економічні результати сільськогосподарського виробництва у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Гаркавий В.В. Результати роботи рослинницьких галузей сільського господарства України у 2015 році / В.В. Гаркавий // Економіка та суспільство. – 2016. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economyandsociety.in.ua>.
7. Виробництво основних сільськогосподарських культур у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.